

Integrale overname van Gedenkboekje - 1946
met extra toevoeging van foto's

Coöp. Zuivelfabriek en Korenmalerij Bunne

te Bunne Gemeente Vries.

Aan de leden

***Ter gelegenheid van het 50 jarig bestaan – in dit jaar 1946 - van Uw vereniging bieden wij U hierbij dit beknopte overzicht aan. Wij hopen dat dit overzicht er toe mag bijdragen de band der vereniging te verstevigen en tevens geeft het enige feiten weer waarom juist Coöperatie een groot belang is voor alle boeren.
Het Bestuur.***

Personeel voor fabriek in 1896

Beknopt overzicht der geschiedenis over de jaren 1896 - 1946

**Van de Coöp. Zuivelfabriek en Korenmalerij Bunne, gevestigd te Bunne,
Gem. Vries (Dr.)**

In de jaren 1890-1896, toen er als gevolg van de uitvinding van het kunstmatig ontromen der melk door middel van centrifugaal-kracht vele zuivelfabrieken werden gesticht, werd de melk van de veehouders te Donderen, Bunne en Winde geleverd aan een particuliere zuivelfabriek te de Leek. Door de groten afstand over gedeeltelijk slecht begaanbare zandwegen ondervond het melkvervoer grote moeilijkheden. De kwaliteit der melk moet hierdoor ongetwijfeld zeer hebben geleden, zodat hiervan geen producten van behoorlijke kwaliteit konden worden bereid. De ledige bussen en de door de fabriek terug geleverde producten werden zeer laat op de . dag aan de melkleverende bedrijven terugbezorgd.

De financiële uitkomsten waren voor de boer bovendien niet rooskleurig. De betaling der geleverde melk geschiedde in die dagen veelal in natura door teruglevering van veevoer en huishoudelijke artikelen. Meestal was hier in vele gevallen dan ook sprake van een gedwongen nering.

Vrij zeker waren genoemde feiten oorzaak dat er bij de veehouders plannen rijpten om te komen tot het gemeenschappelijk voor eigen rekening verwerken der melk tot boter. In een vergadering van veehouders uit Bunne en Winde, gehouden de 4^e januari 1896 ten huize van Lambert Roede te Bunne werd, in tegenwoordigheid van notaris G.J.H. Ebbinge Wubben te Roden besloten tot oprichting ener Coöperatieve Handkracht Zuivelfabriek te Bunne. De acte van oprichting werd openbaar gemaakt in de Staatscourant van 18 februari 1896.

De vereniging een naamloze vennootschap op coöperatieve grondslag zoals in dien tijd de gebruikelijke bedrijfsvorm was, werd opgericht voor de tijd van 15 jaar. Als lid of deelgenoot der vereniging traden toe 37 veehouders. Tot leden van het bestuur werden gekozen de heren R. Vedder, voorzitter; T. Santes, Secretaris; R. Struik, Penningmeester; K. Brink, A. Davids, G. Ensing en J. Folkerts, leden.

Op 30 januari 1896 werd namens het bestuur door de heer H. Haijema architect te Vries aanbesteed de bouw van een handkracht Zuivelfabriek. Het werk werd opgedragen aan de heer N. Heithuis te Paterswolde voor de som van fl. 1985,-

De 1sten Mei d.a.v. ging het bestuur twee geldleningen aan; groot fl. 1100,- en fl. 2000,- van Roelfje en Marchje Arends te Peest en Wed. W. Vedder te Norg. Deze laatste lening moest in 5 jaren geheel zijn afgelost; de bestuursleden waren hoofdelijk borg voor het bedrag. Geen der bestuursleden mocht dan ook aftreden voor de schulden geheel waren afgelost. Als Directeur werd benoemd de heer J. Boelens, thans wonende te Vries.

Op 30 april 1896 werd voor het eerst de melk aan de fabriek geleverd en werd met de werkzaamheden aangevangen.

Zuivelfabriek Bunne 1926

Het boekjaar liep van 1 mei t/m 30 april. Het aantal liters verwerkte melk gedurende de eerste boekjaren is niet bekend, dit zal ongeveer 150.000 en 200.000 L. hebben bedragen. Het financieel verslag van het eerste boekjaar vermeldt een geldelijke omzet van rond fl. 17000,-; het voordelig saldo was fl. 382,35.

In 1903 werd de fabriek aangesloten bij het Borercontrôlestation Assen te Assen. De geproduceerde en afgeleverde boter kwam hierdoor onder Rijkstoezicht en werd ten bewijze daarvan voorzien van het Rijkbotermerk.

Vanaf 1904 wordt de geleverde melk mede naar vetgehalte betaald.

Zo gingen de werkzaamheden door tot het jaar 1911. De melkaanvoer was geleidelijk gestegen tot 300.000 L. per jaar; de geldelijke jaarmet tot c.a. fl. 24000,-. Met de financiële toestand ging het uitstekend; de vereniging was bij de beëindiging van haar 1ste periode van 15 jaren geheel schuldenvrij. Als Directeuren hadden in deze 15 jaren achtereenvolgens gefungeerd de heeren J. Boelens, H. Barkhof, nogmaals J. Boelens, J. Ruchtie, H. Vrieling, W. Ostra en J. Schutrups.

De jaren 1910-1911 waren voor het bestuur zeer bewogen tijden.

Daar de oprichtingstermijn ten einde was moest er over het al- of niet voortbestaan der vereniging een besluit genomen worden. Hierover was men het al spoedig eens; in de vergadering van aandeelhouders gehouden de 29 november 1910 werd met algemene stemmen tot het voortbestaan der fabriek besloten. Het bestuur kwam echter in deze vergadering tevens met een voorstel tot omzetting van de handkracht in een stoomzuivelfabriek annex korenmalerij en handel in veevoederartikelen, na inlichtingen ingewonnen te hebben bij de besturen van soortgelijke bedrijven te Hooghalen, Glimmen en Onnen. Over dit voorstel bleek nogal verschil van mening te bestaan, zodat hierover in deze vergadering nog geen besluit kon wor-

den genomen. Op 10 december d.a.v. kwamen de ledenaandeelhouders wederom in vergadering bijeen ter bespreking van het voorstel van het bestuur.

Het resultaat dezer besprekingen was dat het voorstel tot omzetting van de handkracht in een stoomzuivelfabriek, korenmalerij en veevoederhandel werd aangenomen met 20 stemmen voor, 8 tegen en 8 blanco. De bezittingen der bestaande fabriek werden overgedragen aan het bestuur van de nieuwe vereniging voor de som van fl. 1800,-. Voor de bouw en inrichting van de malerij en de installatie der stoomzuivelfabriek werd een obligatielening onder hypothecair verband groot fl. 12000,- aangeaan bij de Comm. Venn. S. Meijhuizen en Co. te Groningen met een looptijd van 24 jaren en onder hoofdelijke borgstelling van alle ledenaandeelhouders. In Mei 1911 kon met de werkzaamheden in de veranderde, nieuwe fabriek worden begonnen. Het bestuur werd gevormd door de heeren K. Rademaker, Voorz.; T. Santes, Secr.; J. Ebbinge, Penningm.; J. Davids Azn., R. Vedder en R. Struik leden. Als Directeur fungeerde de heer J. Schutrups; het verdere personeel bestond uit 3 personen t.w. een machinist-centrifugist, een molenaar en een leerling. De melkaanvoer was in het boekjaar 1911/1912: 582.697 L. voor een bedrag van rond fl. 24.500,-. Het gemiddelde vetgehalte der melk was 2.88 %, de gem. prijs per 100 L. fl. 4,215.

De boteropbrengst bedroeg 19527½ Kg. Van de omzet der malerij afd. ontbreken ons de cijfers. Dat de verkoop van voederatikelen niet groot was, blijkt ons uit de notulen ener Bestuursvergadering gehouden 12 september 1911, waarin werd besloten tot aankoop van 30 H.L. gerst en 13 H.L. maïs.

Evenals in 1910 *ten onzent* het geval was, bleek er in 1913 te Donderen over het voortbestaan en een voorgestelde verandering van een handkracht in een stoomzuivelfabriek geen eenstemmigheid te bestaan. Het gevolg hiervan was dat de vereniging te Donderen werd ontbonden en het gedeelte der aandeelhouders dat voor een stoomzuivelfabriek voelde zich aansloot als lidaandeelhouder bij onze fabriek, terwijl het andere gedeelte der veehouders de melk ging leveren aan de fabriek te Vries.

Op 7 maart 1914 tekenden 36 veehouders uit Donderen het ledenregister onzer fabriek. Als vertegenwoordigers dezer leden werden in het bestuur gekozen de heren L. Hoving en J. Hoving. Viel er in de volgende jaren, met uitzondering van het tijdvak 1915-1920, als gevolg van de wereldoorlog en de naweeën hiervan, steeds een flinke vooruitgang in de melkaanvoer waar te nemen, niet alzo in het aantal leden. Bij de oprichting der nieuwe vereniging had de Alg. vergadering van aandeelhouders statutair vastgelegd dat degenen die bij de oprichting niet als aandeelhouder toetraden en hiervoor wel in de gelegenheid waren gesteld, later niet dan tegen betaling van dubbel entreegeld als lidaandeelhouder der vereniging konden worden aangenomen. Waar dit entreegeld voor de nieuwe aandeelhouders ongeveer fl. 20,- per melkkoe bedroeg, was het zeer begrijpelijk dat nimmer een der oude tegenstanders als aandeelhouder toetrad en het ledental dan ook vrijwel steeds op eenzelfde hoogte bleef.

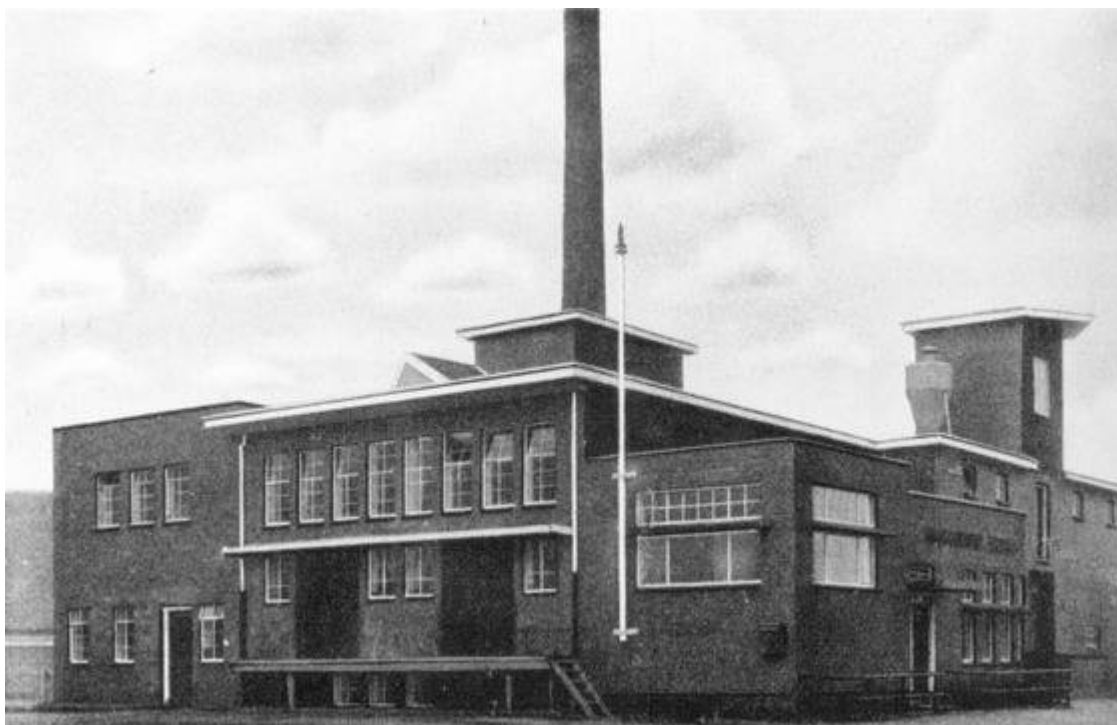
In 1926 kwam er verandering in dezen toestand. In verband met de wijziging van de wet op de Coöperatieve Verenigingen, had er bij besluit van de ledenvergadering, gehouden 24 November 1926, een algehele wijziging der statuten onzer vereniging plaats. In de ledenvergadering gehouden de 8 april 1927 werd besloten het in de loop der jaren ge-

vormde aandeelkapitaal ten bedrage van rond fl. 13.000,- aan de oude aandeelhouders uit te keren en nieuwe leden, zonder heffing van enig entreegeld aan te nemen. Het gevolg hiervan was dat alle losse leveranciers als lid der vereniging toetraden. Het ledental steeg hierdoor van 70 tot 104.

De bedrijfsvorm was vanaf dien tijd een zuiver Coöperatieve Vereniging. In 1917 sloot de fabriek zich aan als lid van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Drenthe. In 1924 overleed de Directeur de heer J. Schutrups. Als diens opvolger werd benoemd de heer G. Alting, werkzaam als assistent-directeur aan een Coöp. Zuivelfabriek en Melk-inrichting te Zwolle, die d.d. 9 januari 1925 in functie trad.

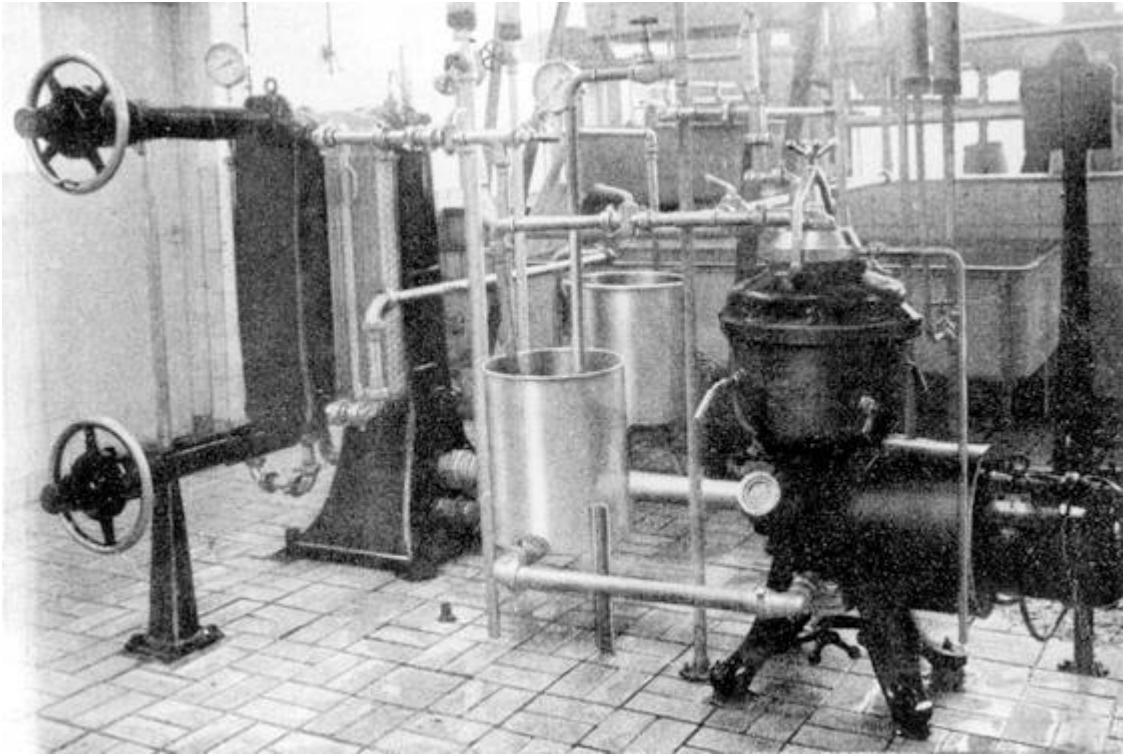
In de loop der jaren hadden er verschillende uitbreidingen van terreinen en verbouwingen aan de fabriek en personeelswoningen plaats.

In 1922 werd de botermakerij uitgebreid en werd een nieuwe molenaarswoning gebouwd. In 1925 volgde de bouw van een graanpakhuis en een kolenloods, terwijl verder kort na de in functie-treding van de heer G. Alting een Directeurswoning werd gebouwd. Wegens de voortdurende stijging der melkaanvoer en de omzetten der malerijafdeling bleek er in 1934/1935 dringend behoefte aan meerdere werk- en voorraadruimte te bestaan, terwijl de fabriek in een meer of mindere bouwvallige staat geraakte, zodat kostbare herstellingen nodig waren. Na een en ander ernstig te hebben overwogen kwam het bestuur op 21 oktober 1935 met een voorstel in de ledenvergadering tot een algehele verbouwing der fabriek.

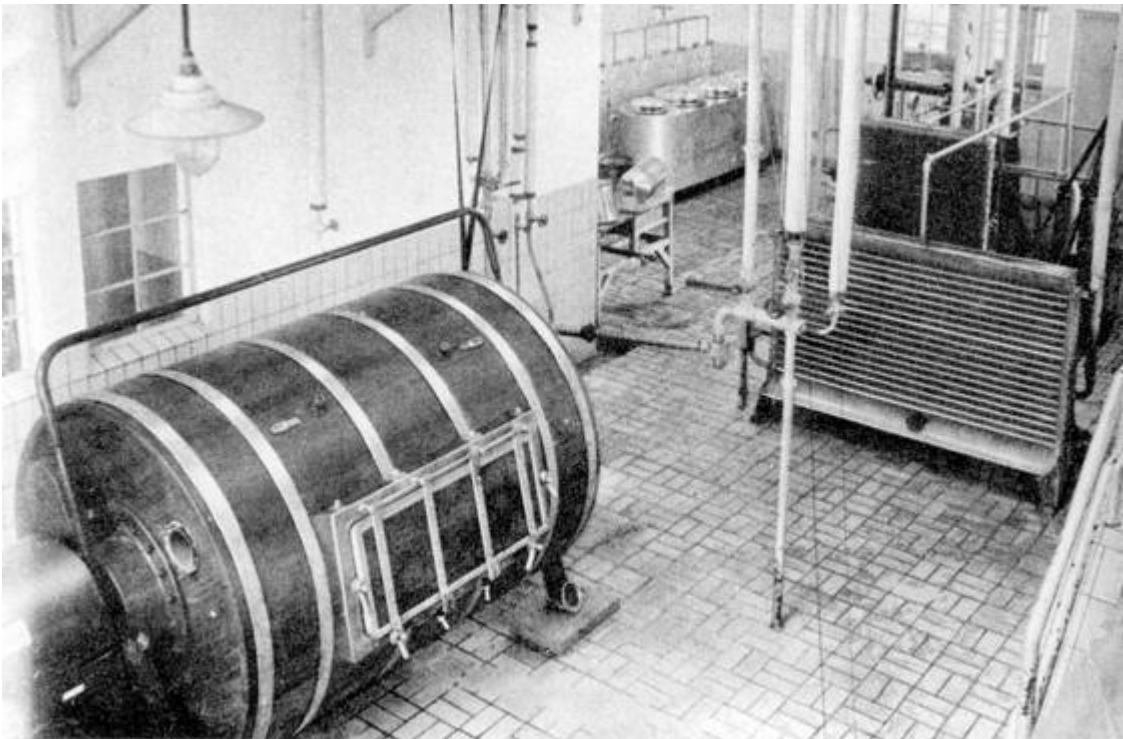

Zuivelfabriek Bunne na de vernieuwing in 1936

Dit voorstel werd met algemene stemmen aangenomen en werd in December d.a.v. onder directie van de heer Boelens, Architect te Assen, met de bouw van een geheel nieuwe fabriek begonnen. Dit werk werd in September 1936 voltooid en vorderde een bedrag rond fl. 26.000,- terwijl voor vernieuwingen van de installatie ongeveer fl. 8000,- benodigd was.

Centrifuge en Platen-pasteur

Fabrieksinterieur

Het credit in rekening-courant bij de Coöp. Boerenleenbank te Vries werd verhoogd tot fl. 40.000,-. In 1938 werden eveneens onder architectuur van de heer Boelens, een nieuwe personeelswoning gebouwd en de bestaande woningen verbouwd.

Verder werd in dat jaar de fabrieksinstallatie (pasteur, koelinstallatie en centrifuge enz.) vrijwel geheel vernieuwd en bij de moderne eisen aangepast. Een en ander vorderde een bedrag van rond fl. 16000,-.

De abnormale tijdsomstandigheden der laatste 5 jaren tekenen zich ook in de omzetcijfers van ons bedrijf duidelijk af. Zo ook op ander gebied. In de maand maart 1944 werd de bestaande ketel afgekeurd en werd direct overgegaan tot aankoop van een nieuwe ketel. Eerst in 1946 kon met de plaatsing dezer ketel begonnen worden.

Voor het boekjaar 1945-1946 zijn deze cijfers voor wat de melkaanvoer, de boterproductie en de verkoop van voederartikelen betreft, echter weer gestegen. Uit het overzichtje der omzetcijfers valt o. a. voorts duidelijk op, de regelmatige verhoging van het gemiddelde vetgehalte der geleverde melk, waaruit blijkt de invloed van de productiecontrole van het melkvee. Tot het jaar 1928 werd slechts door een gering aantal onzer leden het productievermogen van het melkvee gecontroleerd. In dat jaar werd op initiatief van het bestuur der fabriek de controlevereniging „Bunne" opgericht, waarbij zich geleidelijk meer veehouders aansloten. In 1942 stond van al het melkvee onzer leden c.a. 75% onder controle.

Door de invloed van de oorlog is dit percentage weer verminderd doch stijgt nu weer. De productiecijfers, zowel de melk- als de vetopbrengst zijn dan ook aanmerkelijk gestegen. Vetgehalten beneden 3 % komen zelden meer voor. Ook het aanhouden van stieren van bekende, goede afstamming, is van groten invloed op de productie verhoging geweest. De gemeentelijke stieren- en jongveekeuringen, welke mede door onze vereniging worden gesubsidieerd, hebben hieraan in niet onbelangrijke mate bijgedragen.

Omzetten der fabriek waren vanaf het jaar 1911 als volgt:

	Melkaanv.		Betaald bedrag		Geprod.	Verkoop	
Boekjaar	KG.	gem. vetg.	aan melkgeld		KG. boter	Onkosten	in KG.
911/12	582.697	2,887 %	fl. 24.565,80	(4,215)	19.527 ½		
915/16	1.043.096	3,00 %	fl. 61.789,26	(5,92)	37.158 ½	fl. 0,58	
920/21	827.440	2,967 %	fl. 75.553,49	(9,06)	35.696	fl. 1,88	
925/26	1.448.304	3,117 %	fl. 105.024,16	(7,25)	53.526	fl. 0,915	362.752
930/31	1.692.259	3,31 %	fl. 90.541,15	(5,35)	66.299	fl. 0,856	586.708
935/36	2.005.884	3,33 %	fl. 88.462,62	(4,41)	81.105	fl. 0,552	930.921
938/39	2.694.999	3,39 %	fl. 140.976,33	(5,23)	108.130	fl. 0,604	654.284
940/41	2.120.827	3,45 %	fl. 130.275,43	(6,14)	84.459	fl. 0,705	405.048
941/42	1.665.830	3,457 %	fl. 168.533,77	(10,12)	66.340	fl. 1,127	188.508
942/43	1.245.838	3,477 %	fl. 139.773,83	(11,22)	48.372	fl. 1,146	75.839
943/44	1.217.352	3,47 %	fl. 147.389,41	(12,10)	46.396	fl. 1,866	78.149
944/45	1.101.114	3,49 %	fl. 139.324,99	(12,65)	44.384	fl. 1,993	38.659
945/46	1.338.692	3,52 %	fl. 241.066,33	(18,01)	39.700 ½	fl. 2,009	139.947

Op initiatief van het bestuur werd in 1934 de Vereniging ter bestrijding van t.b.c. onder het rundvee „Bunne" opgericht. Bij deze vereniging zijn thans 30 veehouders aangesloten. In het jaar 1941-1942 werden 574 stuks vee op t.b.c. Onderzocht.

Van dit aantal dieren reageerden positief 33 stuks of 5.8 %. Waar een groot deel der leder, pas 1 of 2 jaren bij deze vereniging is aangesloten, valt er uit het resultaat der onderzoekingen geen conclusie te trekken. Vast staat evenwel dat van de leden wier vee reeds enige jaren was onderzocht (23 beslagen), de beslagen geheel t.b.c. vrij zijn en het zeer zeker zal gelukken de gevreesde t.b.c. onder het rundvee geheel uit te bannen. Ter verbetering van de melkwinning, wat betreft de kwaliteit en de kwantiteit der melk, worden er vanwege de fabriek aan zoons of dochters en personeel van leden der fabriek zo mogelijk jaarlijks cursussen in het melken, ter verkrijging van een diploma voor goed melken, gegeven. De vereniging beschikt voor dit doel over twee z.g. voormelkers die onder toezicht van de commissie tot verbetering van de melkwinning in Drenthe met de leiding dezer cursussen zijn belast.

Vanaf 1931 is er aan 49 personen een diploma voor goed melken uitgereikt. Voorts wordt ter verbetering van de kwaliteit der gefabriceerde producten de aangevoerde melk regelmatig op kwaliteit en reinheid onderzocht en worden de melkbussen en zo nodig het melkgereedschap op de boerderij aan een onderzoek onderworpen. De uitslag van deze controle en onderzoekingen wordt de leden geregeld met de melkgeld-afrekening medegedeeld, opdat deze zo nodig tijdig maatregelen ter verbetering kunnen nemen. Dat de pogingen tot verbetering van de kwaliteit der producten succes hebben blijkt uit het feit dat door de fabriek bij de wekelijkse boterkeuringen, gehouden door de Drentsche en Groninger Zuivelbonden, reeds een 24 tal jaren een diploma werd behaald. Werd de geproduceerde boter vanaf de oprichting der fabriek op de vrije markt verkocht, sedert het jaar 1934 is dit niet meer het geval. In dat jaar sloot onze vereniging zich aan als deelgenote bij de Nat. Coöp. Zuivelverkoopcentrale te Amsterdam.

Met uitzondering van de kleinverkoop in eigen omgeving, wordt alle geproduceerde boter aan deze Coöperatie geleverd. De boter wordt wekelijks gekeurd en naar kwaliteit betaald. Vanaf de aansluiting bij de N.C.Z. tot heden werd door onze fabriek steeds 1ste klasse boter geleverd, waarvoor de hoogst mogelijke prijs kon worden bedongen. Op de ranglijst der keuringen van de N.C.Z., waarbij 74 fabrieken zijn aangesloten, kwam onze fabriek voor: in 1935 No. 1, 1936 No. 8 (verbouwing fabriek), 1937 No. 2, 1938 No. 6 (aanschaffing nieuwe werktuigen), 1939 No. 3, 1940 No. 1, 1941 No. 3, 1942 No. 1. De laatste jaren was van een keuring geen sprake meer door gebrek aan vervoer.

De vereniging verleent sedert 1936 haar bemiddeling bij het sluiten van levens- en pensioenverzekeringen ten behoeve *harer* leden door aansluiting bij het Onderlinge Boerenverzekeringsfonds te Leeuwarden. Dit fonds is een zuivere Coöperatieve Vereniging die haar verzekeringen uitsluitend afsluit met medewerking van Coöp. Zuivelfabrieken en aan- en verkoopverenigingen. De inning der premies vindt plaats door inhouding op het melkgeld. Bij genoemd fonds zijn thans 43 onzer leden aangesloten, met een verzekerd kapitaal van fl. 84.099,-.

De samenstelling van het Bestuur der vereniging is thans:

G. v. d. Es, Voorzitter	H. Koning
J. L. Smeding, Secretaris	A. Arends Wzn.
A. Pieper	H. Seigers.
Sj. Tolner	

De Directeur werd in februari 1943 in gelijke functie benoemd aan de Coöp. Zuivelfabriek en Korenmalerij te Vries. Als zijn opvolger werd door het Bestuur benoemd de heer D. Jaarsma, directeur aan de Coöp. Zuivelfabriek te Wachtum Gem. Dalen.

Besluit

Heden na 50 jaar werken hebben wij een vereniging die op goede en hechte grondslagen gevestigd is, financieel er goed voor staat, een fabriek met inventaris die aan de eisen des tijd voldoet.

Een voorbeeld wat samenwerking (Coöperatie) vermag. Wanneer alle leden juist deze gedachte samenwerking (Coöperatie) voor ogen houden, zal de vereniging, door hun steun en medewerking ook de nu volgende jaren van zware strijd voor den opbouw van ons land kunnen doorstaan en er ongebroken doorkomen.

BUNNE, mei 1946.

Fabriek Bunne 2005

Later toegevoegd							
956/57	2.826.208	3,802 %	fl. 726.253,55 (25,70)	1044 ?	fl. 2,571	911.787	
957/58	3.016.267	3,874 %	fl. 846.790,23 (28,178)	10.483 ½	fl. 2,61	913.308	
958/59	3.131.656	3,834 %	fl.1.026.222,16 (32,885)	14.958	fl. 2,37	821.494	
959/60	3.571.943	3,853 %	fl.1.005.140,00 (28,135)	13.123	fl. 2,40	950.199	
960/61	3.494.714	3,883 %	fl. 981.575,97 (28,087)	11.632 ½	fl. 2,45	867.332	
961/62	3.632.187	3,912 %	fl. 1.084.689,88 (28,486)	13.877 ½	fl. 2,46	992.087	
962/63	3.740.272	3,985 %	fl. 1.090.950,43 (29,168)	7421 ½	fl. 2,41	984.193	
963/64	3.656.766	3,975 %	fl. 1.172.034,16 (32,051)	-	fl. 2,26	1.100.342	